

אמר מר: גזל מאחד מחמשה, ואינו יודע איזה מהן גזל, זה אומר אותי גזל, וזה אומר אותי גזל, **מניח גזילה ביניהם ומסתלק:**

ומקשיגן: וכי אטו שקלי לה כולחו ואזלי [יכול כל אחד מהם לקחת את הגזילה ולהסתלק]?! ונמצא, שהגזלן מוציא את הגזילה מידו, ונפסד על ידי זה הנגזל עולמית.

והאמר רבי אבא בר זבדא אמר רב:

כל המוצא דבר שהוא ספק הינוח [ספק הניחוהו שם הבעלים מדעתם], וכגון שמצא דבר שאין בו סימן בצד מקום המשתמר קצת, שהוא מקום שאין הולכי דרכים באים שם, ולכן יש להסתפק, שמא הניחו אדם שם:

לכתחילה לא יטול אותו המוצא, היות שלא ימצאהו בעליו, ואילו הוא אינו יכול להכריז עליו, שהרי אין בו סימן, [וכל שכן, בודאי

ומפרשיגן: **והלה – הגזלן – מה טוען הוא לכל אחד? ונחלקו אמוראים בשם רב בזה:**

רב יהודה אמר רב: אפילו הלה שותק.

רב מתנה אמר רב: הלה

ב-ז **צוח, שאומר לכל אחד "איני מכירך"!**

ומבאר הגמרא: **מאן דאמר: הלה צוח, אבל אם שתק, כי אז נותן הוא לכל אחד מאתים, ומשום דשתיקה כהוראה.** (1)

ואילו **מאן דאמר:** אפילו הלה שותק, משום שהוא סובר:

שתיקה דהכא לאו כהוראה הוא, משום דמצי אמר הגזלן ליה: **האי דשתיקי לכל חד וחד, דאמינא, דלמא האי הוא** [מה ששתקתי לכל אחד, הוא משום שאכן איני יודע ממי גזלתי מאתים, ושמא אכן הוא הנגזל].

משום קנס; ולכאורה משמע מדבריהם שטעמו של רבי עקיבא הוא משום דברי ושמא ברי עדיף.

ומיהו בכל אופן דבריהם צריכים ביאור: כי מאחר שרבי עקיבא לא אמר אלא בגזל דעבד איסורא ובפקדון משום דהוה ליה למידק, אם כן מה ענין כל זה לאומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע; ושמא אף שם שייך לומר: "הוה ליה למידק" דהיינו לזכור את חובו; וראה ב"ברכת אברהם" שהאריך הרבה בביאור טעמו של רבי עקיבא, וביסוד מחלוקתם של רבי טרפון ורבי עקיבא; וראה עוד מה שיתבאר בעמוד ב בהערות שעל הגמרא גבי נפל הבית.

1. כתב הראב"ד הובא ב"שיטה מקובצת",

שאף אם בכל התורה ברי ושמא ברי עדיף, הכא גרע משום שהוא אומר בודאי שאינו חייב אלא לאחד; ובאופן זה לא שמענו שברי עדיף; וכן לאידך גיסא, אף אם ברי ושמא לאו ברי עדיף, הכא עדיף משום שהוא מודה שהוא חייב לאחד מהם.

והנה מה שהוצרכו לומר שאפילו למאן דאמר ברי ושמא ברי עדיף הכא גרע, יש לפרש שהוקשה להם, מה יענה הסובר ברי ושמא ברי עדיף לדברי רבי טרפון שאינו מחייבו; אך למה הוצרכו לומר שלמאן דאמר לאו ברי עדיף, הכא עדיף; והרי מחלוקת האמוראים היא בזה אומר מנה לי בידך וזה אומר איני יודע, ושם אין שייך לומר קנס כלל, ואם כן אפילו אם ברי ושמא זה הוא כשאר ברי ושמא, מכל מקום הכא גרע

הינותח] —

ומכל מקום **אם נטל**, שוב **לא יחזיר** לאף אדם הטוען שלי היא, ואינו נותן בה סימן, כי שמא אינו שלו, והבעלים סופם שיבואו, ויביאו עדים שהניחיהו שם; אלא יניחיהו בידו עד שיבא אליהו.

הרי למדנו, שאם יש ספק של מי הוא, צריך להניחו ביד מי שהוא עד שיתברר למי החפץ שייך; ואם כן איך מוציא הגולן את החפץ מתחת ידו, בלא שיתברר של מי החפץ?!?

אמר תירץ רב ספרא:

זו שאמרנו: "מניח גזילה ביניהם ומסתלק", לא שיוציאנה מידו, אלא תהא הגזילה מונחת בידו עד שיתברר הדבר של מי הוא; ומה שאמרו "ומסתלק", היינו, שהוא מסתלק מן הדין, ויניח את הגזילה בפניהם בבית דין, ויאמר: בררו הדבר של מי הוא כדי שיטלנו, ויניח את הגזילה בידו עד שיבא אליהו.

אמר תמה ליה אביי לרבא:

מי אמר רבי עקיבא: גזל אחד מחמשה ואינו יודע איזה מהן גזל, זה אומר אותי גזל וזה

אומר אותי גזל, לא זו הדרך — שיניח גזילה ביניהם ויסתלק — מוציא את מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל חד וחד.

אלמא הרי מוכח, שסובר רבי עקיבא: **מספיקא מפקינן ממונא, ולא אמרינן אוקים ממונא בחזקת מריה** (2) [מספק מחייבים אותו להוציא ממון, ואין מעמידים את הממון בחזקת בעליו].

ורמינהי ממשנה בבבא בתרא:

נפל הבית עליו ועל אמו, והיו לאמו נכסים, ואין ידוע מי מהם מת ראשון —

יורשי הבן — קרוביו מצד אביו, כגון אחיו מן האב — **אומרם:** "האם היא זו שמתה ראשונה, ואת נכסיה ירש בנה, שהוא קודם לכל קרובי האם, והרי אנו יורשים את בנה".

ואילו **יורשי האם אומרם:** "הבן הוא זה שמת ראשון, וכשמתה אמו כבר לא היה הבן בעולם כדי שיירשנה, (3) וזכינו אנו בנכסים, שאנו יורשיה".

אלו ואלו — בית שמאי ובית הלל (4) — **מורים, שיחלוקו יורשי הבן ויורשי האם**

פירוש, שכשתבעו הראשון האמינו, וכשתבעו השני, הניח הראשון כשתבעו, וכך כולם, נמצאו כולם היו באמונה שהאמינם, וכבר נתחייב להם; ומאן דאמר אפילו שותק הוא פטור, כי שתיקה זו אינה אמנה שהוא מאמין להם, אלא כדבר המסופק.

2. לשון הגמרא: "אלמא מספיקא מפקינן ממונא, ולא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה", מתפרש כאן בהכרח שלא כמו שביארו רש"י והרמב"ן לשון זו עצמה בתחילת הסוגיא,

3. כי קרובים אלו אינם בני הבן ואינם כלל קרובי האם, אלא קרובים הם לבן מצד אביו, כגון אחיו מן האב, ולכן אם מת הבן קודם לאמו, אין הם יורשים אותו, כי "אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחים מן האב".

4. שנחלקו בנפילות אחרות בפרק מי שמת

בנכסי האם.

ואמר רבי עקיבא: מודה אני – שמבית שמאי אני, (5) ובשאר נפילות שנזכרו במשניות שם סבור אני כבית שמאי, שיחלוקו – **בזו, שהנכסים בחזקתן,** ושם בבבא בתרא בגמרא [קנח ב] מתבאר, בחזקת מי. (6)

אמר תירץ ליה רבא לאביי:

התם – במשנה בבבא בתרא – **שמא ושמא,** כל אחד מהספיקות אינו טוען ברי אלא שמא, ולכן הנכסים בחזקתן.

ואילו גבי "גזל מאחד מהמשה בני אדם", **ברי ושמא** הוא, שכל אחד מהמשה טוען "אותי גזלת", ואילו הנגזל המחזיק בממון אינו יודע את מי גזל, ולכן סובר רבי עקיבא, שהוא משלם לכל אחד ואחד.

ואכתי מקשינן: **והא מתניתין דהכא** [והרי משנתנן] ששינונו: "**אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה הוא,**" **דשמא ושמא הוא** [התובעים והנתבע אינם יודעים את מי גזל], וכפי שמוכיחה הגמרא בהמשך הענין –

בבבא בתרא, שבית שמאי אומרים: יחלוקו, ובית הלל אומרים הנכסים בחזקתן.

יורשי הבן, ויש אומרים בחזקת יורשי האם. הרחבה בקושיית הגמרא מ"נפל הבית", ובתירוצה:

א. הנה בתחילת הסוגיא בהערה 6 בעמוד א, נתבאר מדברי הרי"ף הרמב"ן ורש"י, שמתחילה כשרצתה הגמרא להוכיח מהרישא של משנתנו שנותן מן הדין לכל אחד ואחד ואף שיש חזקת ממון, היינו משום שהגמרא סברה שמשנתנו בטוען ברי, ומשום דברי ושמא ברי עדיף [אם בכל ברי ושמא, אם דוקא בברי ושמא שאומר: איני יודע אם לך אם לחבירך, ראה שם]; ומבואר מזה שודאי לא יעלה על הדעת בלי שום טעם להוציא ממון מספק, כי הלכה רווחת היא ש"המוציא מחבירו עליו הראיה".

ולפי זה צריך ביאור: איך עלתה על דעתו של מקשה להקשות מ"נפל הבית", שהרי בהכרח צריכים אנו לומר שטעמו של רבי עקיבא הוא משום ברי ושמא, או משום קנס דעבד איסורא, ואולי אף בפקדון משום ד"הוה ליה למידק", אבל גבי נפל הבית שלא שייך כלל אחד מטעמים אלו, מהיכי תיתי יסבור רבי עקיבא שלא להעמיד נכסים בחזקתן; [ואף שבעיקר טעמו של רבי עקיבא היה מקום לטעות שטעמו

5. כן פירש רש"י; אבל התוספות כתבו, שאף על גב דקאמר מודה אני, אין זה משום שהוא מתלמידי בית שמאי, והביאו הוכחה שרבי עקיבא אינו מתלמידי בית שמאי, אלא אגב דשנה לעיל "אלו ואלו מודים", לכך תנא הכא "מודה אני"; ותלמיד הר"פ ב"שיטה מקובצת" ביאר את הלשון "מודה אני", דהכי קאמר: "אף על גב דמהך מילתא דנפילה אני תלמיד בית שמאי".

והרא"ש ב"שיטה מקובצת" תמה על רש"י, שאם היה רבי עקיבא מתלמידי בית שמאי, אם כן לא הוה קיימא לן: "הלכה כרבי עקיבא מחבירו", וכעין שמצינו: אין הלכה כרבי אליעזר משום ד"שמותי הוא", והיינו שהיה מתלמידי בית שמאי; והוסיף הרא"ש, שאף על גב שהיה רבי עקיבא תלמידו של רבי אליעזר [שהיה מתלמידי בית שמאי], הרי היה גם תלמידו של רבי יהושע שהיה מתלמידי בית הלל.

6. נחלקו בדבר אמוראים, יש אומרים בחזקת

ומכל מקום קתנני: נותן לזה מנה ולזה מנה, הרי שאף בשמא ושמא מוציאים ממון מחזקת בעליו, ותיקשי ממשנתנו למשנה

בבבא בתרא.

ומבאררת הגמרא את הקושיא ממשנתנו: וממאי דמשנתנו אף רבי עקיבא היא, עד

לית ליה שינויא דגזל אפקדון קרמית גזל עבד איסורא וכו', וקושיא דלעיל מתרץ רישא בבא לצאת ידי שמים.

ביאור דבריו הוא, על פי מה שכתבו התוספות לעיל בעמוד א, שהיה מקום לפרש, שלאחר ביאור הגמרא שמשנתנו היא לצאת ידי שמים, אם כן שוב אין צורך לתירוצי הגמרא הראשונים המחלקת בין גזל לפקדון ובין רישא שהיא כמו שתי כריכות לסיפא שהיא בכרך אחד, אלא הכל מיושב בתירוץ הגמרא שמשנתנו היא לצאת ידי שמים, אלא שהתוספות הוכיחו מן הסוגיא לא כן, ולזה קאמר הרא"ש שרבה באמת סבור כן.

ונראה מדבריו, שסגנון הקושיא שבאות א לא קשה לו, ושפיר יש לומר, שאף בלי ברי ושמא ובלי עבד איסורא ובלי הוה ליה למידק אכן חייב הוא לשלם מן הדין לכל אחד ואחד, וקושייתו אינה אלא ממה שבגמרא מבואר שצריך "הוה ליה למידק" או גזל דעבד איסורא, ומשום שסבר בקושייתו כהתוספות שאף לפי מסקנת הגמרא שמשנתנו היא לצאת ידי שמים, מכל מקום צריך עוד שיהיה או גזל דעבד איסורא או פקדון דהוה ליה למידק.

ולכאורה צריך ביאור — מלבד המבואר באות א, שמן הסברא קשה, מה הוא המיוחד ספק זה משאר ספיקות — מה ענין אותה סוגיא לכאן, שהרי הסוגיא דלעיל היא על משנתנו שהיא עוסקת בחובת יציאה ידי שמים, ומה ענין אותה סוגיא לדברי רבי עקיבא שהוא עוסק בחיוב מן הדין?!

ומבואר מדבריו, דהא פשיטא אף לפי מסקנת הגמרא דבעי ברי ושמא, שעיקר טעמו

הוא על פי סברת הגר"ח בדברי התוספות בעמוד א ד"ה גזל מחמשה, שבאופן שהוא ודאי חייב לזה או לזה, אי אפשר לדון משום "חזקת ממון" כיון שכלפי כל אחד יש חזקת ממון שאינו שלו, וזה ודאי אינו, ומשום כך כלפי אף אחד אין דנים חזקת ממון, ראה "ברכת שמואל" משמו; מכל מקום עדיין אינו מובן מה ענין זה לנפל הבית, על פי "ברכת אברהם".

ב. גם יש לתמוה על תירוץ הגמרא, דמשני: "התם ברי ושמא, הכא שמא ושמא", ומשמע: אילו היה זה ברי ושמא, אכן היה הדין שיתן לשניהם, והרי כתבו התוספות בכל הסוגיא שלא אמר רבי עקיבא אלא בברי ושמא ובגזל דעבד איסורא או בפקדון משום שהוה ליה למידק, ואם כן גבי נפל הבית אפילו ברי ושמא לא מהני; ומיהו ראה במהרה"ש שכתב, דהוא הדין שיכולה היתה הגמרא לומר: לא אמר רבי עקיבא אלא בגזל דעבד איסורא, והיינו שגם תירוץ הגמרא אמת, שלא אמר רבי עקיבא אלא בברי ושמא, ויכולה היתה הגמרא להוסיף חילוק נוסף; [אלא שהוסיף שם: דהמקשה לא העלה כן על דעתו, וזה צריך ביאור: הרי בהכרח שיש איזה טעם בדברי רבי עקיבא, ומה הוא הטעם שיתכן בדברי רבי עקיבא, עד שנאמר: הוא הדין בנפל הבית, וכמו שנתבאר באות א].

ג. ובשיטה מקובצת "בשם הרא"ש הקשה כך: "אמאי לא משני כדמשני לעיל, שאני גזל דעבד איסורא וגבי פקדון הוה ליה למידק! ? ... ויש לומר, דלרבה [נראה שהיה גורס בקושיית הגמרא: אמר ליה אביי לרבה, ולא לרבא, כפי שהוא בספרים שלפנינו] לית ליה שינויא דרבא דלעיל, דמפליג בין כרך אחד לשתי כריכות, [וכן

שאתה שואל ממשנתנו על המשנה בבבא בתרא שהיא שיטת רבי עקיבא! (7)

משום דקתני בברייתא עלה דההיא משנה ביבמות, בגזל אחד מחמשה, שנחלקו בה

של רבי עקיבא אינו משום "ברי ושמא ברי עדיף", אלא שמאותו טעם שמחייב רבי טרפון לצאת ידי שמים ואפילו בשמא ושמא, מאותו טעם עצמו מחייב רבי עקיבא מן הדין כשהיה ברי ושמא; ומשום כך פשיטא ליה לרא"ש, שלפי סברת הגמרא שדברי רבי עקיבא נאמרו אפילו בשמא ושמא, הרי בהכרח שרבי טרפון מחייב באותו אופן עצמו לצאת ידי שמים, ומחלוקתם היא אם אותו טעם מועיל לצאת ידי שמים בלבד, או שהוא מועיל מעיקר הדין, ולכן הקשה: הרי אף רבי טרפון לא חייב לצאת ידי שמים אלא בגזל ובהוה ליה למידק, ואם כן אף רבי עקיבא לא יחייב מן הדין אלא באופנים אלו; ועל זה תירץ, שסברת רבה היתה שאף רבי טרפון חייב לצאת ידי שמים אפילו כשלא עשה איסור, ולא הוה ליה למידק, ואם כן שפיר יש לומר, שלרבי עקיבא חייב מן הדין בלי טעמים אלו; [וכן מדברי המהר"ם כאן נראה שלא הוקשה לו אלא מכח הסוגיא דלעיל, ראה דבריו].

ד. והרשב"א כתב כאן: "מדאקשיה אביי ממתניתין ד"נפל הבית", ומדמשני ליה רבא: "הכא בברי ושמא הכא שמא ושמא", ולא שני ליה: "גזל אירושה קא רמית, גזל דעבד איסורא, קנסינן", משמע, דסבירא ליה לאביי דרבי עקיבא דינא קתני [כלומר: ולא משום קנס]... והאי סוגיא אתיא כתנא קמא דרבי שמעון בן אלעזר, דאמר התם ביבמות: דאפילו בללקח מחמשה בני אדם] נמי [דלא שייך קנס] פליגי, ואליביה שקלינן וטרינן הכא בכלולה סוגיין; ואנן לא קיימא לן כוותיה אלא כרבי שמעון בן אלעזר [שלא נחלקו בלקח], והנה ב"לקח" — לדעת הרשב"א, שלא כדעת התוספות בסוגייתנו — אין שייך "הוה ליה למידק" כמבואר ברשב"א

שם בהמשך הדברים.

ומבואר מדברי הרשב"א שקושיא ראשונה לא היתה קשה לו, ושפיר יש לומר שאביי היה סבור לחייב כשלא פשע ולא הוה ליה למידק ואפילו בשמא ושמא, ודלא כמבואר באות א; וקושיא שניה נמי לא קשה לו, משום שלדעתו סוגייתנו סוברת שרבי עקיבא מחייב בברי ושמא לבד, בלי טעם נוסף; ואם כן לדעת תוספות בסוגייתנו אכתי תיקשי קושיא שניה, שהרי הם סוברים בהדיא, שלדעת סוגייתנו לא חייב רבי עקיבא אלא או בגזל או בפקדון דהוה ליה למידק [ולשיטתם גם במקח היה לו לדקדק, כדמוכח מכמה מקומות בדבריהם, כמו שכתבו אחרונים].

ה. וראה עוד ברשב"א בדיבור קודם בד"ה אמר, שהקשה על אביי "ודקארי לה מאי קארי לה", ויתכן שכוונתו היא, כפי שנתבאר, שלא יתכן לחייב אליבא דרבי עקיבא בלי שום טעם, ולכל הפחות טעמו משום ברי ושמא, ואם כן מה היה קשה

לאביי; וראה שם מה שתירץ.

ו. וראה עוד בסוגיא עמומה זו, מה שכתב ב"שיטה מקובצת" בעמוד א ד"ה גזל מה' בשם גליון; וראה עוד ב"שיטה מקובצת" כאן, בד"ה וזה לשון שיטה, ובמהר"ם שיף ובמהר"ם.

וב"ברכת אברהם" על סוגייתנו [אות ד] דקדק, דמשמע מלשון הגמרא, שהקושיא היתה למה אמר רבי עקיבא שם שיעמדו הנכסים בחזקתן, היה לו לומר יחלוקו; ותמה: וכי סלקא דעתיה דהגמרא לומר שלעולם אין מעמידים על חזקת ממון אלא אומרים יחלוקו, ומה היתה סברת המקשה?! וראה שם שהאריך הרבה בזה.

7. תמהו התוספות, והרי לו יהא שמשנתנו אינה דעת רבי עקיבא, אלא דעת רבי טרפון, הרי כל

אומר איני יודע, שנותן לזה מנה ולזה מנה". ומשניין על סתירת המשנה בבבא בתרא, עם משנתנו והברייתא דיבמות:

הא אוקימנא לה למשנתנו ולאותה ברייתא [הרי כבר העמדנו את משנתנו והברייתא, לעיל בעמוד א] בבא לצאת ידי שמים, ושוב לא תיקשי ממשנה דיבמות ב"נפל הבית", שהנידון שם אינו אלא מן הדין.⁽⁹⁾

כאן שבה הגמרא למה שאמר רבא לעיל בעמוד א, לבאר את משנתנו שהיא מחייבת לתת לכל אחד ואחד כשהפקיד האחד בידו, ופוטרת כשהפקידו שנים בידו [זה אחד וזה מאתיים], שהחילוק הוא משום שבהפקדת האחד הרי זה כמי שהפקידו לו שנים בשני כריכות זה האחד וזה מאתיים, שהיה לו לדקדק וליתן אל לבו מי הוא זה שנתן לו את המאתיים, וכשנתן לו האחד היה לו לדקדק מי הנותן, ולפיכך צריך הוא לשלם

רבי טרפון ורבי עקיבא אם משלם לכל אחד ואחד:

מודה רבי טרפון הסובר בגזל אחד מחמשה שאינו נותן לכל אחד ואחד: באומר לשנים: "גזלתי לאחד מכם מנה, ואיני יודע איזה מכם", שנותן לזה מנה ולזה מנה —

והרי למאן מודה רבי טרפון, וכי לאו לרבי עקיבא בר פלוגתיה [וכי לא לרבי עקיבא בר הפלוגתא שלון]?! הרי שרבי עקיבא סובר אף בשמא ושמא, שנותן לכל אחד ואחד,⁽⁸⁾

עוד מבארת הגמרא: וממאי דמשנתנו וההיא ברייתא דיבמות, שמא ושמא הוא!?

הדא: דהא לא קתני "תובעין אותו".

ועוד: הא תני רבי חייה בברייתא במפורש: "מודה רבי טרפון באומר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה, זה אומר איני יודע, וזה

מה שאתה רבי עקיבא אומר מן הדין חלוק אני עליך, אלא שמודה אני לך בבא לצאת ידי שמים, והיות והאופן בו מודה רבי טרפון לרבי עקיבא הוא בשמא ושמא, אם כן משמע שלרבי עקיבא אף בשמא ושמא סובר הוא שמן הדין משלם לכל אחד ואחד, ורבי טרפון מודה לו בבא לצאת ידי שמים.

9. ביארו התוספות על פי דרכם [שנתבארה בהערות הקודמות], דהכי קאמר: "הא אוקימנא בבא לצאת ידי שמים, ו"מודה" דקאמר רבי טרפון, הכי פירושו, כי היכי דאמרת בשמא ושמא משלם לכל אחד ואחד לצאת ידי שמים הכי מודינא לך הכא". [והדברים צריכים ביאור, היכן שמענו מרבי עקיבא, שהוא מחייב לצאת ידי שמים בשמא ושמא, עד שנאמר "ומודה רבי

שכן הוא שלרבי עקיבא נותן לזה מנה ולזה מנה!?

ולכן פירשו התוספות, שכוונת הגמרא היא: וממאי דמשנתנו רבי עקיבא היא ו"מן הדין" צריך לשלם לכל אחד ואחד, והרי שמא אינה אלא לצאת ידי שמים!?

ביאור דבריהם: אכן ודאי משמע שאף רבי עקיבא מודה בדין משנתנו, אך הרי רבי טרפון אמר כן לצאת ידי שמים, ואם כן אין לך להוכיח אלא שרבי עקיבא סובר כן לצאת ידי שמים, אך מנין לך שרבי עקיבא עצמו סובר את דין משנתנו אפילו "מן הדין".

8. ביארו התוספות על פי דרכם שבהערה 7, דהכי קאמר: כיון ששנינו: "מודה רבי טרפון", והיינו לרבי עקיבא, אם כן משמע דהכי קאמר:

לכל אחד ואחד; ואילו כאשר נתנו לו שנים עוסקת המשנה באופן שנתנו לו שניהם זה בפני זה, ומשום כך לא היה לו לדקדק מי הוא זה שנתן את המאתים.

להבנת קושיית הגמרא כפי שהסבירה התוספות כאן, יש להקדים:

א. מתבאר מכל סוגיית הגמרא לעיל, שמשנתנו עוסקת במי שהוא בא לצאת ידי שמים, ובשמא ושמא, ודין משנתנו הוא בין לרבי טרפון ובין לרבי עקיבא.

ב. הנה רבי עקיבא לא מצינו לו שיאמר את דינו אלא בגזילה שעשה איסור, ובוה מצינו שהוא מחייב בברי ושמא לתת לכל אחד ואחד; אך כיצד יהיה הדין בפקדון שלא עשה איסור – אליבא דרבי עקיבא – זו לא שמענו.

ג. ואולם, יש ללמוד דין זה מדקדוק לשון משנתנו שהיא גם אליבא דרבי עקיבא, ואף שמשנתנו אינה עוסקת בחיוב מן הדין אלא לצאת ידי שמים, וגם היא עוסקת בברי ושמא; והיינו:

הרי ברישא כשהפקיד האחד בידו, שנינו במשנה: "אביו של אחד מכם" הפקיד, וכוונת התנא – שדיבר על אב שהפקיד ולא על המפקיד עצמו – לומר, שבדוקא דין זה אמור כשאין התובע טוען ברי [כדרך

בני המפקיד, שאין הם טוענים ברי על הפקדת אביהם]; ופירושו דיוק זה מתפרש לרבי טרפון [שמשנתנו היא גם לשיטתו] בדרך אחת, ולרבי עקיבא בדרך שניה:

לרבי טרפון באה המשנה לומר: אפילו בשמא ושמא, מכל מקום חייב הוא לצאת ידי שמים, באופן של הרישא דהוה ליה למידק. (10)

לרבי עקיבא (11) באה המשנה לומר: זו שאנו אומרים שהוא חייב משום "שהודה מפי עצמו" דהיינו דוקא משום שהוא בא לצאת ידי שמים, היינו דוקא משום שאנו עוסקים בשמא ושמא, אבל אילו היינו עוסקים בברי ושמא, כי אז היה חייב לתת מן הדין אליבא דרבי עקיבא.

הרי למדנו, שאף בפקדון שלא עשה איסור, מכל מקום אליבא דרבי עקיבא אילו היה זה ברי ושמא כי אז היינו מחייבים אותו לתת לכל אחד ואחד; ומיהו דקדוק זה שהוא מן הרישא העוסקת כשמסר לו אדם אחד, והיה לו לדקדק, מלמדנו רק שבפקדון כשהיה לו לדקדק אז הוא חייב מן הדין אליבא דרבי עקיבא, אבל אם לא היה לו לדקדק, זו לו למדנו שיהיה חייב בברי ושמא מן הדין, אליבא דרבי עקיבא; ואדרבה ממה שבסיפא נקט התנא שהם עצמם הפקידו, ולא אביהם, משמע שבא התנא לומר – אליבא דרבי עקיבא – שאפילו כשהם טוענים ברי, מכל

טרפון"?!].

10. פרט זה הוא מדברי התוספות בעמוד א ד"ה התם.

11. ואם תאמר: מנין לנו לחלק את דיוק המשנה

בין רבי טרפון לרבי עקיבא, והרי אף לרבי עקיבא יש לנו לומר כמו לרבי טרפון! כתבו על זה התוספות, שלרבי עקיבא אין זה חידוש; וראה מן שנתבאר בזה ב"חברותא" שעל

מקום כיון שהפקידו זה בפני זה, ולא היה לו לדקדק, אינו חייב אפילו לצאת ידי שמים, וכל שכן מן הדין.⁽¹²⁾

קושיית הגמרא הבאה — לפי פירוש התוספות — טובבת הולכת על המשתמע ממשנתנו שאילו היה זה ברי ושמה היה חייב לרבי עקיבא, ואף שלא עשה איסור, כיון שהיה לו לדקדק.

אמר תמה ליה רבינא לרב אשי:

ומי אמר רבא [לעיל בעמוד א]: **כל** שהפקידו לו שני אנשים **בשתי כריכות** זה מנה וזה מאתים הוה ליה **למידק!**?

כלומר: לפי פירושו של רבא ברישא של משנתנו — שהיא גם אליבא דרבי עקיבא — המפרש, שהיות והפקיד לו אדם אחד בלבד, הרי זה כמי שהפקידו לו שנים בשתי כריכות שהיה לו לדקדק, למדנו:

בכל מקום שיש לו לדקדק, אם היה המפקיד טוען ברי, כי אז היה חייב לשלם לכל אחד ואחד — אליבא דרבי עקיבא — מן הדין, ולא רק משום "שהודה מפי עצמו" ולצאת ידי שמים; שהרי משמעות לשון המשנה שנקטה את הציור ב"אביו של אחד מכם", והיינו שבניו טוענים שמא, הרי משמע: אילו היה המפקיד עצמו לפנינו, ומסתמא טוען

ברי, כי אז היה הדין שהוא חייב מן הדין ולא רק לצאת ידי שמים, והטעם משום שהיה לו לדקדק.

והאמר רבא, ואיתימא רב פפא [ויש אומרים, רב פפא הוא שאמרה]:

הכל — רבי טרפון ורבי עקיבא — **מודים, בשנים שהפקידו אצל רועה** זה תלה אחד וזה שנים, זה אומר בכרי: שנים שלי, ואף זה אומר בכרי: שנים שלי, שמעיקר הדין — כשלא בא לצאת ידי שמים — **מניה רועה ביניהן** את הטלה השני, ומסתלק, ואין אנו אומרים: ישלם לכל אחד ואחד ואפילו לרבי עקיבא המחייב בגזילה לתת לכל אחד ואחד מן הדין בכרי ושמה; והטעם [לפי הבנת הגמרא בקושייתה]:

משום שעד כאן לא נחלק רבי עקיבא לומר בכרי ושמה שהוא חייב מן הדין לשלם לכל אחד, אלא בגזילה שעבד איסורא, אבל לא בפקדון שלא עשה איסור —

הרי משמע: אם כי היה לו לדקדק⁽¹⁴⁾ ולידע מי הפקיד בידו שנים ומי אחד, מכל מקום אין הוא חייב אליבא דרבי עקיבא, וזה שלא כמדוקדק ממשנתנו לפי מה שפירשה רבא עצמו!?

אמר תירץ ליה רב אשי לרבינא:

התוספות, על דיבור המתחיל ומי, ובהערות שם.

12. פרט זה האחרון הוא מדברי התוספות בעמוד א ד"ה התם.

13. כי אם בא הוא לצאת ידי שמים צריך הוא ליתן לכל אחד ואחד אפילו לרבי טרפון, לפי מה שסוברת הגמרא שהיה לו לדקדק.

14. הנה לעיל בעמוד א נתבאר, שבהפקדת מעות על ידי שנים זה שלא בפני זה, היה לו לדקדק, ואילו כשהפקידו זה בפני זה לא היה לו לדקדק; ולפי זה צריך ביאור, מנין שרבא עוסק באופן שהפקידו זה שלא בפני זה והיה לו לדקדק, שמא עוסק רבא כשהפקידו זה שלא בפני זה ולא היה לו לדקדק!?

שיהא הכל מונח עד שיבוא אליהו.

ואי אתמר במשנתנו את מחלוקתם רק **בהא** היינו בכלים, הייתי אומר: רק **בהא** — בכלים — **קאמר רבי יוסי** שיהא הכל מונח עד שיבא אליהו, ומשום הפסד הכלי, **אבל בהא** — במעות — **אימא מודה** להו רבי יוסי **לרבנן**, שיתן לזה מנה ולזה מנה, והשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו.

לפיכך **צריכא** משנתנו להשמיענו את מחלוקתם הן במעות והן בכלים!

תמהה הגמרא, על מה שאמרנו, שלפי רבי לז-א יוסי הייתי אומר שלא נחלק אלא בכלים ומשום פסידא דגדול, ואילו במעות מודה הוא לחכמים:

והא טעמא דרבי יוסי הוא: **משום הפסד הרמאי הוא**, והיות ומטעם זה סובר רבי יוסי שיש להניח עד שיבוא אליהו ולא משום הפסד הגדול, אם כן אכתי תיקשי: ישנה התנא את מחלוקתם בכלים ולא במעות!?

אלא מיישבת הגמרא באופן אחר:

תרווייהו — דין מעות ודין הכלים —

התם — גבי רועה — עסקינן: **כשהפקידו בעדרו של רועה שלא מדעתו**, כלומר: שלא בראייתו של רועה, ולכך לא היה לו לדקדק.⁽¹⁵⁾

שנינו במשנה: **וכן שני כלים אחד יפה מנה ואחד יפה אלף זוז**, זה אומר: יפה שלי, וזה אומר: יפה שלי, נותן את הקטן לאחד מהן, ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני; והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו. אמר רבי יוסי: אם כן, מה הפסיד הרמאי!?! אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו:

וצריכא משנתנו להשמיענו את מחלוקת חכמים ורבי יוסי הן בשנים שהפקידו מעות זה מנה וזה מאתים, והן בשנים שהפקידו כלים זה קטן וזה גדול:

דאי אשמועינן משנתנו רק **הך קמייתא** [רק את הרישא] העוסקת בהפקדת מעות, הייתי אומר: רק **בההיא** — במעות — הוא **דקאמרי רבנן** שיתנו לזה מנה ולזה מנה, **ומשום דליכא פסידא** [אין הפסד על ידי חלוקה זו], **אבל בהא** — בשני כלים — **דאיכא פסידא דגדול** [שכשיבוא אליהו נמצא בעל הכלי הגדול נפסד על ידי שבירת הכלי],⁽¹⁶⁾ **אימא מודו ליה חכמים לרבי יוסי**,

שבהפקידו זה בפני זה אינו מדקדק משום שרואה הוא שאין הם מקפידים זה על זה, וזה אין שייך בטלאים, שלא יועיל לו מה שיפקיד שלא בפניו, היות ויראה אחר כך השני את בהמותיו במרעהו הגלוי של השני.

15. ולשון "שלא מדעתו" לאו דוקא, תוספות.

16. כן הוא לפירוש רש"י; וראה בהערה

בישוב קושיא זו נחלקו רש"י והתוספות: דעת רש"י: "בשלמא גבי כריכות מעות, הואיל דאלו ואלו צרורין, הוא שוכח מי הפקידו אצלו צרור גדול ומי צרור קטן הואיל והפקידו אצלו יחד, אבל גבי טלאים מילתא מוכחא טפ"י, שהרי יש כאן שנים ואחד ולא צרור גדול וקטן; והתוספות תמהו עליו, וכי משנתנו אינה עוסקת במאתים המונחים בשני כיסים!?

דעת התוספות: על פי המבואר לעיל,